

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens omnia Gavanti Commentaria in Rubricas Breviarii - Cum
Indicibus Decretorum, Rerum atque Verborum notabilium

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Symbolo S. Athanasii. XX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39775

sia (non tamen solius Altaris majoris) fuerit SS. Innocentium.

Quando recitantur illa verba: *Te ergo quesumus &c.* omnes in Choro, detecto capite, genuflectunt, & quidem utroque genu, im-

mo in Cerem. Episcoporum *lib. 2. cap. 5.* adnotatur, quod etiam adhibeatur Organum, hæc verba sunt cantanda à Choro, & omnes, ut diximus, genuflectunt.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. XX. De Symbolo S. Athanasii.

I. Gavant. pag. 78. col. 1. n. 1. -- *S. Athanasius dum esset Roma, scripsit Latine Symbolum, de quo hic loquimur Anno 340. ut scribit Baronius &c.* Gavantus in hærens Baronii sententiæ celeberrimum Symbolum, de quo nunc est sermo, Athanasio adjudicare non dubitat; immò cum eodem Annalium Ecclesiasticorum parente censet, Romæ editum fuisse ab Athanasio, & coram Pontifice Julio I. & aliis fuisse recitatum; cui quidem sententiæ adstipulatur etiam Card. Bona *lib. de Divin. Psalm. cap. 16.* Verùm quamvis horum Virorum commendatissimæ auctoritati plurimum tribuam, nihilominus adduci non possum, ut prædicto eorundem placito acquiescam. Considero siquidem, quod S. Athanasius non fuerat de doctrina apud Julium Pontificem accusatus (Eusebiani enim, ejus hostes, Nicenæ Fidei se assentiri simulabant) sed accusatus fuit Athanasius, quod à Synodo damnatus, nec ab ea restitutus, Sedem contra Canones recepisset. Insimulatus pariter fuit idem S. Antistes, quod ejus Alexandriam reditus multarum eadum causa fuisset, & denique, quod Ægypti, ac Lybiæ Viduis triticum eripuillet à Constantini munificentia eisdem donari solitum. Cum igitur non hæreseos, sed aliorum criminum reus ab Eusebianis accusaretur S. Athanasius, & non solùm Fidei ejus integritas nota esset Julio Romano Pontifici, Catholicisque omnibus, sed respectum etiam esset ejusdem Athanasii studium pro Nicæni Concilii defensione, necnon exploratum, eundem S. Antistitem in odium Fidei calumniis impetum, & depo-

sitione, ac exilio afflictum fuisse; hinc incredibile omnino videtur, quod Julius Pontifex ad comprobendam Athanasii orthodoxiam illum coegerit ad emittendam coram se, & aliis Catholicæ Fidei professionem. Secundò ad non subscribendum Baronianæ sententiæ suadeor etiam, quia cum Athanasius nunquam ab Apostolicæ Sedis Communionem separatus, sed ea semper gavissus fuerit, eo etiam tempore, quo ab Eusebianis accusabatur, non satis intelligo, cur Eminentissimus Baronius hanc Fidei professionem Athanasio necessariam fuisse arbitretur, ut Ecclesiæ Romanæ Communionem frui valeret. Tertio denique moveor, quia si Romæ conditum, & palam recitatum fuisset hoc Symbolum, quis sibi suadere poterit, quod nullum exemplar in Scriniis Apostolicæ Sedis custoditum fuerit; & quod S. Leo, qui sæpius post quartam Synodum scribens ad Orientales Episcopos, propriam Orientalium Ecclesiarum traditionem appellat, exinde nullam mentionem fecerit Athanasiani Symboli, in quo tam expressè, & tam distinctè Nestorii, & Eutychetis hæreses confodiuntur? Ultro quidem admitto, multo invicem intervallo distare posse aliquando Scriptoris aetatem, & ejus operis notitiam, necnon sub veri Auctoris nomine celebritatem; sed si verum esset, Athanasium hanc Fidei Teseram Romæ edidisse, & palam recitasse, iterum dico, difficile planè videtur, quod opus adeò pretiosum, & monumentum hoc commendatissimum S. Leonis notitiam, & diligentiam omnino effugerit; præcipuè quia in Pontificiis archivis hujusmodi Fidei pro-

professiones sedulo conservabantur, cum utilissima forent ad nascentes hæreses profligandas.

Inter Auctores igitur, qui præfatum Symbolum Sancto Athanasio tribuunt, veritati propius accedunt, & congruentius loquuntur illi, qui Treveris ab eo scriptum fuisse opinantur, quia sinceriores sui notitiam Trevirensi Metropoli debet hoc monumentum; cum enim multis argumentis, & antiquis monumentis comprobetur à clarissimo Viro Josepho Anthelmio in sua doctissima *disquisitione de Symbolo Athanasiano sect. 2.* hanc Fidei Confessionem ab initio nullius Auctoris nomen prætulisse, & deinceps Athanasii nuncupationem quinto labente Seculo ex conjecturis, ac opinione primum illi datam fuisse; prædictæ sententiæ hunc colorem profectò affundere potuit mox memorata hujus Symboli exploratio Treviri primum facta, & exinde ex Trevirensibuseductio; cum enim, dum in Galliis exulabat, Treverim per biennium incoluisset Athanasius; & Symbolum suo nomine adornatum, Catholicam suam doctrinam splendide referat, ab eo in eadem Urbe digestam hanc Fidei Confessionem cum aliquo fundamento credi potuit; præsertim verò, quia idem monumentum ibidem asservatum, ibidem primò detectum, & deinde in alias Orbis Regiones transmissum fuit. Hujusce opinionis assertor est Duran. in *rationali Divin. Offic. lib. 4. cap. 25.* ubi Symbola recensens, de hoc subjungit: *Secundum Symbolum. Quicumque vult salvus esse &c. ab Athanasio Patriarcha in Civitate Treveri Compositum.* Sed longè ante Durandum ab Othone Frisingensi in *Chronic. lib. 4. cap. 27.* observatum fuit, quòd *Athanasius manens in Ecclesia Treverorum sub Maximino, ejus Ecclesie Episcopo: Quicumque vult salvus esse &c. à quibusdam dicebatur edidisse.* Quæ quidem opinatio nusquam verisimiliùs ortum traxisse credi potest, ut dixi, quam ab exploratione Symboli ejusdem Treveris primum facta, ut optimè

etiam ponderat cit. Anthelmio *sect. 2. cap. 3.*

S. Athanasium Auctorem hujus Symboli cognoscant Bellarmin. de *Scriptoribus Ecclesiasticis*, Possévinus in *apparatu Sacro*, Annatus in suo *apparatu ad Positivam Theologiam lib. 4. art. 17.* nullum tamen exprimendo locum, in quo S. Doctor hanc Fidei confessionem confecerit. Ad comprobandam suam sententiam utuntur allegati Auctores, præsertim Annatus, his argumentis, nimirum, quia Symbolum hoc velut genuinum Athanasii scriptum agnoscunt, & citant SS. PP. Gregorius Nazianzenus, Augustinus, & Angelicus Doctor Thomas Aquinas. Gregorius quidem Nazianzenus, dum in *orat. de Laudibus Athanasii*, ut laudet S. Antistitem, inter alia dicit, eum *Imperatori donum verè Regium, & magnificum obtulisse, scriptam nimirum Fidei professionem*, per quam scriptam Fidei professionem, intelligi à S. Gregorio Symbolum illud sub nomine S. Athanasii vulgatum in divinis Officiis, notat expressè Genebrardus, Aquisgranensis Archiepiscopus, in *Præfat. ad suum Commentarium hujusce Athanasiani Symboli.* Notat idem pariter operum S. Gregorii Interpres, & Illustrator Jacobus Billius.

Sanctus verò Augustinus eandem Fidei Confessionem esse S. Athanasii germanum opus, manifestè declarat, dum *tract. in Psal. 120.* explicans illud Davidicum: *Per diem sol non uret te*, sic ait: *De hoc sole P. Athanasius Alexandrinus Episcopus ita publice locutus est, Filius, inquit, Dei à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus.* Quæ sunt expressa S. Athanasii verba in eodem Symbolo. Alia sparsim in suis operibus pronunciat sensa, & verba, quæ in eodem Athanasiano Symbolo continentur S. P. Augustinus, & quæ refert Annatus ibidem, sed quæ non fatetur Augustinus à S. Athanasio fuisse prolata, seu scripta.

Denique, quòd S. Thomas idem Symbolum S. Athanasio asservat, id liquet, quia passim

passim expressa ejus Symboli verba sub nomine Athanasii refert, & citat.

Auctores verò, qui S. Athanasio hoc Symbolum eripiunt, sunt Natalis Alexander in sua *Historia Ecclesiastica seculo 1°. cap. 6.* Oudin. in *supplement. ad Bellarmin. de Scriptor. Ecclesiast. ad An. 340* & ad *opera Athanasii §. v.* Gotefridus Hermantius, Bellovacensis Canonicus, in *suis observat. ad vitam S. Athanasii gallicè à se compositam*, Josephus Anthelmus in *sua disquisit. supradict.* & recentissimè omnibus istis præferendus Clarissimus Montfauconius, Monachus Sangermanensis, Athanasianorum operum diligentissimus Editor, & Illustrator *tom. 3. in fin.* & alii plures ab iisdem citati, quorum aliqui occurrunt Auctoritatibus SS. PP. mox adductis in favorem communioris sententiæ dicendo, quòd S. Gregorius Nazianzenus nomine Confessionis Joviano Imperatori à S. Athanasio oblata, quæ verè donum Regium & magnificum fuit, non intelligi Symbolum illud, quod Athanasianum vocatur. Fuit igitur tale donum Epistola Synodica ab Athanasio ad Jovianum scripta nomine omnium Episcoporum Ægypti, Thebaidos, & Lybiarum, quæ & Nicænum Symbolum complectitur, & quædam ad profligandam Pneumathomacorum nascentem hæresim, negantem nempe Spiritus Sancti Divinitatem. Præterea addi posset, certum esse apud omnes Scriptores tum asserentes, tum abjudicantes Athanasio, hoc Symbolum ab initio conscriptum fuisse latino, non verò græco idiomate; Confessionem autem Fidei, quam obtulit Athanasius Imperatori Joviano, græcè fuisse exaratam, non est, qui audeat inficiari; non potest igitur confundi hæc Confessio cum Symbolo, de quo nunc est quæstio, & quod nonnisi post multum tempus Athanasii nomine adornatum fuit.

Ad Augustini adductam Auctoritatem quod attinet, fatentur aliqui ex citatis Auctoribus, quod validum profectò esset argumentum, si talia verba legerentur apud Au-

Gavani, Rubr. Brev.

gustinum, sed Lovanienfes olim jam adnotarunt, hæc nullatenus legi in MSS. omnibus à se perlustratis D. Augustini operibus, idem advertunt doctissimi Viri Monachi Sangermanenses in sua recensione operum ejusdem Augustini. Genuina igitur verba Augustiniana in loco supra adducto hæc sunt: *ergo alium solem fecit Deus, qui oritur super bonos, & malos, quem vident boni, & mali, alius est autem ille sol, non factus, sed genitus, per quem facta sunt omnia.* En igitur, nullam apud S. Augustinum eo loci mentionem factam fuisse S. Athanasii.

Nullus est itaque ex allegatis textibus, qui possit favere Auctoribus vendicantibus hoc Symbolum S. Athanasio. Quapropter communior hanc sententiam melius probatam iri crediderim auctoritate aliquorum Summorum Pontificum, præsertim Gregorii IX. qui per suos Legatos ad Græcos pro Græcorum cum Latinis unione missos An. 1233. tribuit Athanasio hoc Symbolum, & Eugenii IV. qui An. 1439. in Decreto de Armenorum unione, dum eis hoc commendat Symbolum, inter alia dicit: *Sextò compendiosam illam Fidei Regulam per Beatissimum Athanasium editam ipsis præbemus, videlicet: Quicumque vult salvus esse &c.* Quod & idem ante in sua Ecclesia commendaverat Hincmarus Rhemenfis circa annum 852. singulis Ecclesiæ Ministris, ut discerent explicationem Symboli Apostolorum, Orationis Dominicalis, & Symboli S. Athanasii. Comprobari potest etiam hæc sententia auctoritate Canonum Eduensium, quos Jacobus Sirmundus publici juris fecit, & in annum 670. eos rejiciunt idem Sirmundus, Pet. de Lalande, Gotefridus Hermant. Cointius autem ad annum 673. retrahit. Canon verò ille, qui Symbolum Athanasio tribuit, sic habet: *Si quis Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, vel Clericus, Symbolum, quod sancta inspirante Spiritu, Apostoli tradiderunt, & Fidem S. Athanasii Præsulis irreprehensibili er non recensuerit, ab Episcopo condemnetur.* Sed

F F

hæc

hæc opinio, & fama de Symbolo Athanasiano longè etiam ante Canonum Aduensium ætatem invaluerat. Ullterius enim Armacanus ab Anthelmio in sua cit. disquisit. allegatus, monuit observata sibi Psalteria duo latina MSS. in quibus Apostolicum, & Athanasianum Symbolum descripta sunt apicibus antiquissimis. Et in priori, quod, inquit, *Grego. ii. Papa I. tempore recentius non esse colligi ur, tum ex antiquo Pictura genere, tum ex literarum forma grandiuscula*: Athanasianum, *Fidei Catholica* præfert Titulum; alterum verò Symbolum Apostolorum, ætümque totidem omnino, quot hodiernum nostrum continens Capitula. Posterius verò Psalterium sic commendat: *In posteriore, quod Regis Æthelstani aliquando fuit Apostolicum viceversa Symbolum simpliciter; alterum autem: Fides S. Athanasii Alexandrini nuncupatur. Æthelstanus autem Anglorum Rex trigésimo supra nongentesimum annum regnabat: sed ex alio Psalterio Gregorii Magni ætatem referente probatur id, quod supra innuimus, nempe, quòd Athanasiani Symboli fama ante Canonum Aduensium ætatem percrebuerat: cum enim Gregorius Magnus anno 590. Pontifex creatus fuerit, & post annum 13. obierit, consequens est, quòd Symbolum ejus ætate descriptum non alia de causa Psalterio sit insertum, quàm ut cum Psalmorum precibus recitaretur, & hinc est, quòd Leodegarius Augustodunensis, qui post annos circiter 70. ejusdem Athanasiani Symboli lectionem Clericis suis tam impensè commendavit, non quid novè excogitatum suscepit, sed illam Fidem Catholicam nullius nomine prænotatam, & Athanasii, ex multorum sententia, creditam, ipse simpliciter, & absolute, Fidem S. Athanasii pronunciavit. Ex quibus magis, magisque firmatur, Scriptoris hujus Symboli fortunam primùm ignoratam, & deinceps in conjectura positam, ex opinione tandem in Athanasium concessissè.*

Hæc sunt potiora, & firmiora fundamen-

ta, quibus innititur communior sententia, quæ tribuit S. Athanasio hoc Symbolum; cui sententiæ profectò obstare non videtur, quòd istud Athanasii opus nunquam fuerit citatum contra Eutychianos à S. Leone, nec contra Nestorianos à S. Cælestino; & quòd nulla mentio facta fuerit hujus doctrinæ Athanasianæ, in Conciliis Ephesino, & Chalcædonensi; responderi enim posset huic difficultati, quòd hoc Symbolum, vel nondum cognitum erat prædictis Pontificibus, & Conciliis, vel saltem, quòd nondum Athanasii nomen præferebat. Neque hoc incredibile videri debet; cum enim S. Augustinus jam Presbyter, & Episcopus ordinatus epist. 110. fateatur, se Nicanos nondum novissè Canones jam à centenis annis, & ultra vulgatos, & à 318. PP. palam, & in generali cœtu congregatis editos, & promulgatos: (en verba Augustini in cit. Epistola: *Athue in Corpore passio Beata memoria Patre Episcopo meo Sene Vaerio Episcopus ordinatus sum, & sciscum illo, quòd Concilio Nicano præbitum suis se nesciebam.*) Cur igitur non potuerunt similiter, innuò à fortiori præfati Pontifices Romæ, & Concilia in Oriente istud Athanasii opusculum ignorare, quòd non palam, non in generali Synodo, sed privata, & à solo S. Athanasio conscriptum fuerat?

Parum etiam urget contra hanc sententiam, quòd in eodem Symbolo refutentur hæreses Nestoriana de duabus in Christo personis, & Eutychiana de unica in eodem Christo natura, quæ quidem hæreses nondum tunc exortæ fuerant. Non, inquam, urget hæc difficultas, quia Athanasius potuit conscribere hoc Symbolum non tantùm præcisè, ut jam suo tempore exortas hæreses confoderet gladio suæ doctrinæ, sed ut Fidem Catholicam, & Orthodoxam veritatem manifestaret ad præcavendos futuros errores, & hinc est, quòd hoc Symbolum, non hæresum refutatio, sed Fidei manifestatio appellatur à S. Thoma 2. 2. quæst. 1. art. 10. ad 5. ubi ait: *Athanasius non composuit ma-*

nifest-

nifestationem Fidei per modum Symboli, sed magis per modum cujusdam doctrine, ut ex ipso loquendi modo apparet: sed quia integram Fidei veritatem ejus doctrina breviter continebat, auctoritate Summi Pontificis est recepta, ut quasi Fidei Regula habeatur. Deinde liquet, quod ex aliorum SS. PP. scriptis nonnullæ refutantur hæreses, quæ tamen ortæ nondum erant, quando veteres illi PP. scriptis suas doctrinas consignarunt; nec inde ullus dicere audeat, hæc scripta non esse prædictorum PP. germana opera. Innumera penè sunt antiquorum PP. assertiones, & doctrinæ paginis traditæ, quibus hoc assumptum demonstrari posset, à quibus referendis, ne nimius sum, abstineo, & solum concludendo innuo, quod necessaria sunt tales PP. doctrinæ, quibus futura hæreses prædamnantur; harum enim doctrinarum allegatione, & traditione novi insurgentes Hæresiarchæ, & errorum Magistri, tanquam novi erroris disseminatores convincuntur, afferendo nimirum doctrinas antiquorum Patrum suis impiis erroribus omnino adversantes.

Validiora itaque videntur argumenta, quibus ad confutandam hanc sententiam utitur Montfauconius loc. supracit. nimirum, quod si quis Fidei formulas vel ab Athanasio, vel Athanasii ævo conscriptas cum hoc Symbolo conferat, tantum animadvertet inter illa discriminis, ut vel hinc solum arguere poterit, & alii ævo, quam Athanasiano, & alii Scriptori, quam Athanasio Symbolum hoc adjudicari debere. Percurrat, qui voluerit, quas Athanasius accuratè colligit sui ævi Fidei Confessiones, & nunquam reperiet formulam istam: tres personas, aut græcè τρεῖς ὑποστάσεις, in Catholicorum Symbolis admittam, & promulgatam: licet enim una, eademque semper fuerit Ecclesiæ doctrina de Trinitatis Mystero, nondum tamen hæc formulæ receptæ, vel in Confessione erant, ut fusè comprobatur in Professione ge-

nerali præfixa Athanasii operibus citatus Montfauconius. Hæc confirmat etiam dissidium ortum inter Orientales Orthodoxos circa nomen hypostaseos, quam controversiam in Concilio Alexandrino post Constantii mortem, & Confessorum ab exilio reditum celebrato cum Eusebio Vercellensi, & aliis anno Christi 362. nonnihil sedavit Athanasius ipse. Vocatis namque & iis, qui tres hypostases, & alii, qui unam tantam constituebant, primos interrogavit, num sic tres hypostases ponerent, quomodo Ariani, alienas, peregrinasque, ac diversæ à se invicem substantiæ, & unamquamque hypostasim per se, ac seorsim divisam esse, ut cetera creatura, & qui ex hominibus nascuntur? Etc. At illi responderunt, se nequaquam id sentire, sed sese in Trinitatem credere, non quæ nomine tenus, sed quæ verè Trinitas est, & subsisteret: & Patrem, ut verè existentem, & subsistentem, & Filium, ut existentem, & subsistentem, necnon & Spiritum Sanctum agnoscere, non tamen se dixisse tres Deos, aut tria principia, sed se scire, esse Sanctam Trinitatem, ut tamen sit una Deitas, & unum principium, & Filium se agnoscere esse coessentialem Patri, & Spiritum Sanctum non creaturam, neque alienum, sed proprium, & indifregatum ab essentia Patris, & Filii. Deinde quaesivit Athanasius ab iis, qui unam tantam hypostasim statuebant, utrum ad mentem Sabellii loquerentur, ut sublato vellent ex Trinitate Filium, & Spiritum Sanctum, quasi Filius essentia careat, aut Spiritus Sanctus non subsistat. At ipsi professi sunt, se longè alia sentire. Nam idcirco singularem Trinitatis hypostasim se statuere, quia ὁμοῦς αὐτῶν idem esse cum eἰς αὐτὰ intellegebant, & quia Filius ex essentia Patris est, & quia in tribus est identitas natura, unam autem se Deitatem, unam naturam credere, neque aliam Patris, aliam Filii, aut Spiritus Sancti esse naturam. His auditis assensu sunt alterius partis homines, atque ita omnes convenerunt, ut omnibus hærelibus anathematis gladio confossis, aliam Fidei formu-

Iam non exigent, aut aliam verborum conceptionem, præter eam, quam Nicæna Synodus expresse rat. Ista constat ex Epistola Synodica Concilii Alexandrini ad Antiochenos apud S. Athanasium. Hanc interpretationem de tribus hypostasibus, & una hypostasi Paulinus ipse subscribens approbavit.

Ex quibus colligitur, orthodoxos fuisse, qui de una, vel tribus in Sancta Trinitate hypostasibus dissidebant, nec de veritate Mysterii, sed de verbis dumtaxat, quibus in eo explicando utendum esset, fuisse inter eos questionem, ut egregie confirmat S. Gregorius Nazianzenus de Laudibus S. Athanasii, de quo ait, *quod utraque parte leniter, & humaniter accessit, verborumque sententia diligenter, & accuratè perpeisa, postquam concordantes reperit, & neque quoad doctrinam quidquam inter se dissidentes, ita negotium transiit, ut nominum usum ipsis concedens, rebus eos constringeret.*

Ille tamen concordia modus non adeo placuit Posteris Latinis, quibus hypostasis substantiam significare videbatur, atque adeo tres hypostases dicere, idem erat, ac tres asserere substantias; unde S. Augustinus *l. b. 5. de Trinit. cap. 8.* hæc habet -- Essentiam dico, *ousia* græcè dicitur, quam usitatus substantiam vocamus. Dicunt quidem, & illi hypostasin; sed nescio, quid volunt interesse inter *ousia* & *hypostasin*, ita ut plerique nostri, qui hæc græco tractant eloquio, dicere conlueverint, *ousia* *ousia*, *três hypostases*, quod est latinè, unam essentiam, tres substantias. Sed quia nostra loquendi consuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur, cum dicimus essentiam, quod intelligitur, cum dicimus substantiam: non audemus dicere: unam essentiam; tres substantias; sed unam essentiam, vel substantiam, tres autem Personas: quemadmodum multi Latini ista tractantes, & digni auctoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem

non inveniunt, quo enunciarent verbis, quod sine verbis intelligebant --

Sed paulò ante S. Augustinum sub Damasi Pontificatu discussa fuit hæc de hypostasibus controversia, de qua nonnulla scribit ad Damasum ipsum S. Hieronymus *Epist. 57.* quam his verbis concludit -- Sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres Personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypostases, si placet, & una teneatur. Non bonæ suspicionis est, cum in eodem sensu verba dissentiant, aut si rectum putetis, tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus; sed mihi credite, venenum sub melle latet, transfiguravit se Angelus Satanæ in Angelum lucis; bene interpretantur hypostasin: & cum id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus judicor. Quid tam anxie unum verbum tenent? Si sic credunt, ut interpretantur, non damno, quod retinent. Si sic credo, ut ipsi sentire se simulant, permittant & mihi meis verbis sensum suum loqui. Quamobrem obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum in Mundi salutem, per *ousias* Trinitatem, ut mihi Epistolis tuis, sive tacendarum, sive dicendarum detur auctoritas. Ex quibus rursus evidens est, eos, qui vel unam tantum, vel tres hypostases in Sanctissima Trinitate admittebant, de solis verbis dissentisse, non de summa Fidei disceptasse. Sed S. Hieronymus merito trepidabat, & venenum sub melle latere dicebat. Ariani siquidem hypostasis nomine substantiam intelligebant, & idè periculosum esse existimabant, tres asserere hypostases. Quod autem sic vocem illam usurpaverint Ariani, patet ex Epistola Synodica Concilii Sardicenis, quam refert Theodoretus *lib. 2. cap. 8. Hæreticorum factio, inquit, pertinaciter asseverat Patris, ac Filii, & Spiritus Sancti, diversas esse hypostases, & à se invicem separatas, nos verò hanc à majoribus accepimus, ac didicimus, & hanc tenemus Catholicam, atque Apostolicam*

traditionem, & Fidem, ac professionem, unam esse hypostasim, quam ipsi heretici substantiam appellant Patris, ac Filii, ac Spiritus Sancti. Apud S. Epiphanium *Epist.* 7. extat Paulini Fidei professio eadem omnino cum ea, quæ inter S. Athanasii opera Synodica Concilii Alexandrini Epistola subjecta legitur, qua pium agnoscit loquendi modum, quo tres in Deo hypostases asseruntur, quod, cum objectum fuisset Sancto Hieronymo, ut in eam sententiam traheretur, quæ tres hypostases propugnabat, ait: *Ignoro Paulinum &c.* Hic tamen Paulinus teste Acacio, Episcopo Beroënsi, in Epistola ad S. Cyrillum Alexandrinum, tres hypostases disertè dicere recusabat ob eandem causam, qua movebatur Hieronymus. *Hic, inquit, & si tres hypostases palam dicere recusaret, re tamen, & virtute ab illorum sententia, & Fide, qui hoc profitebantur, non recedat, sed ab utrumque autem piissimos Occidentales Episcopos, propter eam quod Romana lingua angustia, sicut Græca phrasim, tres hypostases dicere, commodè non ferat.*

S. Epiphanium laudat Basilius Magnus, quod tres hypostases statuendas agnosceret; sic nempe habet *Epist.* 325. ad ipsum data: *Illud insuper, & mentem meam bene sati habuit, quod ad reliqua egregiè, accurateque (ut Theologum decebat) disputata, adiecit tua diligentia, necesse esse omnimodo confiteri tres hypostases.*

Ex quo autem illud dissidium terminavit, hypostasim, seu substantiam pro Persona Concilia semper usurparunt. Hoc perspicuum est ex Concilio secundo Oecumenico in Synodica ad Damasum Epistola, quæ scripta fuit post dissidium supra expositum, super controversia de Hypostasibus, in qua Epistola PP. unam divinitatem, & potestatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti profitentur, sive in tribus perfectis substantiis, sive in tribus perfectis personis.

Idem constat ex Concilio Ephesino, anathematismo 4. *Si quis duabus personis, sive*

hypostasibus eas voces attribuit, quæ in Evangelicis, & Apostolicis scripturis passim occurrunt, & alias quidem homini tanquam seorsim à Dei Verbo confidendo scribit, alias vero tanquam Deo convenientes soli Dei Patris Verbo adaptat, anathema sit. Et Anathemate 2. Si quis non confitetur Dei Patris Verbum carni secundum hypostasim unitum, unumque tantum una cum sua Carne esse Christum, eundem nimirum Deum simul, & hominem, anathema sit. Quibus verbis significatur, unitum secundum hypostasim, idem esse, ac, unitum secundum Personam.

His duobus Conciliis concinit quoque Concilium Chalcedonense *actio* 5. in secunda Confessione Fidei, qua dicitur, *Christum Filium Dominum unigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublata differentiâ naturarum propter unionem, magisque salva proprietate utriusque nature, & in unam personam, a que substantiam concurrentem, habet textus Græcus ἕν ἐν ἁπόσιτον ἕν μίαν ὑπόστασιν.*

Ex hucusque dictis magnum præsidium accedit argumento, quod insinuavit citatus Montfauconius contra sententiam tribuentem Athanasio Symbolum, de quo nunc disceptamus. Magis enim, magisque comprobatur, & factis, & auctoritatibus, quod nonnisi post extinctum dissidium super nomen hypostaseos in Fidei Professionibus, & ab Oecumenicis Conciliis adhibitum fuit nomen Personæ, ad significandas tres divinas substantias, & nonnisi post illud tempus usurpatum fuit dictum nomen; ita ut responderet Græco vocabulo *hypostasim*. Unde semper magis evincitur, quod Symbolum sub nomine Athanasii divulgatum, neque correspondet tempori, quo conditum fuisse asseritur ab Auctoribus hujus sententiæ, nimirum anno circiter 343. quando S. Antistes Treviri commorabatur, neque correspondet eidem Antistiti, nam si Divus Athanasius hoc Symbolum composuisset, & tanquam

quam Fidei tesseram ab omnibus firmiter tenendum declarasset; cum in eo disertè dicat, non esse confundendas personas, neque substantiam separandam; aliam esse personam Patris, aliam Filii, aliam Spiritus Sancti; quod totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales; & Christum Dominum unum esse non confusione substantiæ, sed unitate personæ; in apertis esset, Athanasium ipsum ex tunc perfectissimè intellexisse, quid veniat nomine *persona* in Latino idiomate, & quid nomine *substantia*. Unde nullam ambiguitatem, nullam æquivocationem, nullam obscuritatem illi amplius ingerere poterant Græca vocabula *hypostasis*, *usias*. Et cum hanc perfectam intelligentiam, & correspondentiam dictorum vocabulorum allecutus esset, aliisque proposuisset ante suum regressum ad Orientales Regionibus, & Metropolim Alexandrinam, cur non adhibuit hanc suam doctrinam, suaque tam clara vocabula ad edocendos id, quod verè per illa verba significabatur, dissidentes orthodoxos in suprascripto Concilio Alexandrino ob obscuram, & ambiguam significationem nominis *hypostases*? Certum est, quod postquam supra allegata Concilia nomen *hypostasis* acceperunt pro *persona*, & postquam declararunt, plures, nempe tres, esse hypostases in Divinis, non fuit amplius in libertate dicendi, unam esse in Deo hypostasim. Si igitur S. Athanasius in dicto Symbolo jam statuerat, & declaraverat, nomen Latinum *Personam* correspondere nomini Græco *hypostasis*, non permisisset prædictis Catholicis, in Concilio secundo Alexandrino anno 362. dissidentibus supra prædictum nomen, dicere utrumque; & unam, & trinam esse hypostasim, juxta tamen eorum rectam explicationem; sed illos potius docuisset id, quod verè intelligendum erat nomine *hypostasis*, nimirum, non Divinam substantiam, sed Divinas subsistentias, seu Personas, & sic declarasset, illos teneri ad dicendas tres hypostases; numquam verò unam tantum.

Magnæ etiam admirationi profectò locus daretur, si præfatum Symbolum tam clara, & eleganti latinitate donatum; mysteria, ac dogmata nostræ Fidei clarè, & disertè adèd complectens, composuisset Athanasius apud Occidentales degens; & deinde suis Regionibus restitutus, & ab exilio revocatus, eandem Fidei confessionem, opus verè aureum, Græco suo, & naturali idiomati non reddidisset, ut Clerum, Populumque suum, & universam Orientalem Ecclesiam, clarissima hac doctrina, & Catholicis dogmatibus perfectè imbueret, & ut pretiosum hoc pharmacum illis præberet contra venenum illarum hæresum, quæ jam ibidem exortæ fuerant, Ariana scilicet, & Sabelliana, necnon illarum, quæ postea in eisdem Regionibus disseminatæ sunt, quales fuerunt Nestoriana, & Eutychiana, à quarum periculo præcavendo mirabiliter juvare poterat sana, Orthodoxa, & Catholica doctrina in eodem Symbolo contenta, & clarissimo stylo explicata.

Dicendum est igitur, S. Athanasium, postquam editum fuit Symbolum Nicænum, procul omnino fuisse à condenda nova Fidei formula, ut ipsemet testatur in Epistola ad Antiochenes, in qua Nicæna Synodi Symbolum suis omnibus numeris absolutissimum esse adstruit, & juxta Sardicenis Concilii Decretum nullam amplius edendam esse professionem Fidei, ne illa, qua Nicæa scripta est, suis numeros non habere videtur: *neve illis, quibus libido est, semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum, atque iterum de Fide definiant.* Et reverà huic Sardiceni Decreto insistendo Catholici inter se dissidentes super nomen *hypostases* coram Athanasio in Concilio Alexandrino omnes convenerunt, ut alia Fidei formula non exigere, aut alia verborum conceptio, nisi illa, quam Nicæna Synodus expresserat.

Quòd si hanc œconomiam servavit Athanasius apud Orientales manens, ubi aliqua occurrebat occasio novam condendi Fidei for-

mulam, eodem modo se gessisse dicendum est, & multò magis, quando apud Occidentales degebat, quia hic præsertim nulla idonea occasio excogitari potest, propter quam idem S. Antistes hoc novum Symbolum Treveri, vel in alia Europæ Civitate commorans edere permotus fuerit, & à prædicto suo proposito deflectere. Ubiunque enim maneret, semper eadem rationes urgebant, quæ PP. Sardicenses impulerant Decreto sancire, ne quid ulterius de Fide scriberetur. Et si aliqua fuisset occasio ab hoc Decreto recedendi, iterum dico, hæc in Oriente præsertim locum habuisset: nam toto eo tempore, quo Alexandrinam rexit Ecclesiam Athanasius, Ariani Fidei Nicænæ oblatrare, ejusque Symbolum variis artibus, & machinationibus impetere non quieverunt, sed adversus hæc molimina pro muro æneo stetit S. Antistes, Symbolum Nicænum semper acerrimè propugnans, nullum aliud novum proponens, ne quibus libido erat nova semper statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum, atque iterum nova dogmata edocerent, & definirent.

Aliis etiam utitur argumentis Montfauconius ad tuendum suum assumptum, quòd hoc Symbolum non correspondet ævo Athanasiano, idque colligit ex illo versiculo: *Spiritus Sanctus à Patre, & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*; quamquam enim Athanasius, Spiritum Sanctum ex Patre, atque ex Filio emanare, non semel docuerit in suis, quæ jam extant, operibus; iis tamen formulis, scilicet, *procedere*, nunquam est usus, multòque minùs illæ in Symbolis, Fideique Confessionibus locum tunc habuerunt.

Prædictis suis momentis addit Montfauconius, Symboli verba, sententiasque, Latinum indicare Scriptorem, neque ullam versionis ex Græco factæ notam præferre. Si versum ex Græco fuisset, multa Græcæ dictionis in Latina interpretatione comparerent, uti solet in ejus ævi versionibus obser-

vari. Neque dici posse videtur, ab Athanasio fuisse Latinè compositum: namque Scriptorem redolet, pro illa ætate latinum sermonem perfectissimè callentem, non solum quippe verbis, sed etiam numeris, periodorum commensuratione, ac rotunditate, modulisque latinis elucubraturum est hoc Symbolum, ita ut vix credi possit, S. Athanasium, si in ætate jam provecta hunc laborem ediscendæ peregrinæ linguæ subierit, perfectè adeò, & excellenter peregrinum idioma assecutum fuisse, sibi que familiarem reddidisse.

Demum si hujus Symboli auctor fuisset Athanasius, ei inseruisset *Consubstantialis* vocem, pro qua tuenda toto vitæ curriculo concertavit, tantisque periculis perfunctus est. Hæc sunt argumenta, quibus Montfauconius, Anthelmus, & alii Symbolum *Quicumque* Athanasio incunctanter abjudicandum arbitrantur. Quæ quamvis valida profectò sint; nihilominus simile cum eisdem Auctoribus non ausim ferre iudicium; ne mea prolata sententia firmiter opponi videar communiore, & piæ opinioni, quæ asserit S. Athanasio hanc Fidei confessionem, quam tanquam Canonicam Catholicæ Fidei Regulam suo consensu universa amplexata est Ecclesia.

Procedimus tamen nunc ad aliorum sententias, & cui Auctori adscribendum sit idem Symbolum, varias, & diversas opiniones proponendas. Josephus Anthelmus *in d'iquo sit. Supra cit.* probare conatus est, Vincentium Lirinensem Auctorem esse Symboli, quod Athanasii nomine adornatur; præcipuum ejus argumentum petitur ex convenientia sententiarum Commonitorii Vincentiani cum sententiis Athanasiani Symboli. Nullius tamen roboris est hoc argumentum, cum hujusmodi sententiarum collatio in iis præsertim, quæ Fidem spectant, inter varia diversorum planè Auctorum opera fieri possit, & Symbolum ex Commonitorio derivatum, ac expressum verisimilius dici possit ab Auctore Vincentio Lirinensi longè recentiore, ut optimè ponde-

rat Natalis Alexander, quam ab ipso Vincen-
tio compositum. Contra Anthelmi senten-
tiam facit etiam silentium Gennadii, qui *Vin-*
centium Li inensem commendat, & Commo-
nitorium, quod absconso nomine suo, sub
Titulo Peregrini adversus hereticos vulga-
vit, Symbolum pariter celebrasset, si ab eo-
dem Vincen-
tio editum, ac vulgatum esse,
cognovisset.

Quesnellius in *appendice ad d'ferr. 14. in*
opra S. Leonis Magni, nervis omnibus de-
monstrare contendit, à Vigilio Tapsensi, in
Africa Episcopo, qui floruit sub fine V. Se-
culi, Symbolum hoc prodidisse; idque probat
præsertim auctoritate Codicis Thuanæi, in
quo præter Dialogum adversus Arianos, Sa-
bellianos, & Photinianos sub Athanasii no-
mine à Vigilio editum, proximè legitur Sym-
bolum Athanasianum sub hoc Titulo: *Fides*
dicitur à S. Athanasio Episcopo. Reverà huic
Vigilio familiare fuit saviante Wandalorum
in Africa persecutione opera à se elucibra-
ta, non suo, sed antiquorum PP. nomine præ-
notare; sic præfatum Dialogum sub nomine,
ut diximus, S. Athanasii composuit, ut ipse-
met in Præfatione hujus Dialogi fatetur his
verbis: *Sabellium, Photinum, Arium, atque*
ad nostras partes Athanasium adduxi, ut veritas
ad omnium notitiam perveniret.
Quesnellianam conjecturam firmare potest,
quod Theodulphus, Abbas Floriacensis, &
deinde Episcopus Aurelianensis, qui claruit
anno 835, hoc Symbolum citet ex illis Atha-
nasii libris, qui Vigili Tapsensis esse jam cer-
tò dignoscuntur, cura, & studio eruditissimi
P. Chiffletii; quinque in antiquo, & probè
noto Codice Floriacensi cum Vigili libris
adversus Nestorium, & Eutychem conjungun-
tur. Ex quibus alia desumitur conjectura
favens Quesnellianæ opinioni, scilicet, quia
idem Vigilius libris suis Nestorianos, atque
Eutychanos impetere solebat, quod consi-
lium à Symboli Auctore sibi quoque propo-
situm fuisse videtur; & sic optimè correspon-
deret temporì, quo hæc elucubratio exarata

censetur, nimirum post Synodos Ephesinam
& Chalcedonensem, in quibus Nestorianæ,
& Eutychanæ erroneæ doctrinæ diligenter
discussæ, & tanquam impia dogmata pro-
scripta fuere: ideo autem Vigilius hoc Sym-
bolum Athanasii nomine adornavit, ait
Quesnellius, quia summam Athanasianæ Fi-
dei, præsertim eam, quæ respicit Mysterium
SS. Trinitatis, clarè continebat; & ne quis-
quam Africanorum Episcoporum de condita
hujus Fidei formula in suspicionem apud he-
reticos deveniret, ac propterea in certissi-
mum vitæ discrimen adduceretur; aliunde
Pastoralis Officii partes esse existimavit peri-
clitanti Populo suo suppetias ferre, & sim-
plicioribus Christianis eam Fidei professio-
nem exhibere, quæ Catholicam doctrinam
contra Arianæ, Nestorianæ, & Eutychanæ
sectæ errores purè, nitidè, breviterque ex-
poneret. Movetur etiam Quesnellius ad tri-
buendum Vigilio Tapsenti hoc Symbolum,
quia insignes aliquæ locutiones, ac formu-
læ Vigilio familiares in eodem Athanasiano
Symbolo reperiuntur. Quesnellii sententiæ
adhæret Natalis Alexander, & nonnihil prop-
endit in eam Josephus Blanchinus in sua
Enarratione Pseudo-Athanasiana *pagin. 15.*
verùm hanc Quesnellianam opinionem re-
fellit Josephus Anthelmus his rationibus ad-
ductus; quia P. Chiffletius, qui quamvis
omnes penè ingenii divitias explicet, ut Vi-
gili Tapsensis libros à se editos, atque lu-
cubrations multiplicet, nihilominus inter
ejusdem Auctoris opera Symbolum Athana-
sianum recensere non audet. Hujus autem
docti viri recessus grave contra hanc senten-
tiam præjudicium statuit, ait Anthelmus
sect. 3. num. 5. & num. 8. fufius invehi-
tur in Quesnellianam opinionem, ejusque
conjecturas, inter quas gravior est illa, quæ
adstruit, insignes aliquas locutiones, ac for-
mulas Vigilio familiares in prædicto Symbo-
lo reperiri, ex qua conjectura priores alie
robor mutantur; & ideo idem Anthelmus
in hac refellenda omnem impendit operam;

& primò quidem ait, qu' d formulæ Symbolo propria eruta sunt è tractatu, qui contra Varimadum Arianum scribitur; cùm autem tractatus ille Vigilii factus non sit, nec talis P. Chiffletio, Vigilianorum operum illustratori, videatur, quem ideò ab aliis ejusdem indubitatis operibus secernit *Vindictarum opusculo 2. cap. 9.* Hinc sequitur, Quænellium fundamento valde dubio suam opinionem firmare: rem autem incertam pro re certa statuenda in medium adducere, prudentis, & sapientis curæ non est. Progredditur Anselmii *num. 18.* ad ostendendum, libros tres contra Varimadum, alterius esse quàm Vigilii. Quapropter magis, magisque demonstrat, locutiones, ac formulas in Symbolo contentas, non Vigilio, sed alteri Auctori fuisse familiares. Consulat curiosus Lector citati Anselmii prolixam ejusdem assumpti comprobationem, ex qua certo certius evinci ipse arbitratur, Symbolum Vigilii asseri nequaquam posse.

Alii Auctores, qui Symbolum istud non esse Athanasii, neque Vincentii Lirinensis, neque Vigilii Tapfensis, asseruerunt, dividuntur in alias opiniones; alii enim Eusebio Vercellensi tribuerunt hanc lucubrationem; alii vero Anastasio Sinaitæ, confundendo forsitan Anastasii nomen cum Athanasio, ut suspicatur Montfauconius. Alii denique, ab Anonymo, Theologo Gallo, editum fuisse hoc Symbolum, conjecerunt, Pipini, vel Caroli Magni temporibus, occasionem præbente controversia de processione Spiritus Sancti, de qua in Gallicis Synodis tunc actum est. In hanc sententiam descendit P. Pithoeus *lib. de Processione Spiritus Sancti*, & in eam se propendere profitetur Vossius *in Dissertat. de tribus Symbolis.* Hæc tamen Pithoei sententia quoad secundam partem, nempe quoad temporis circumstantiam, facile refellitur, cùm ex supradictis, & ex aliis argumentis ab Anselmio productis *sect. 2.* manifestè probeatur, altiùs ab octavo Seculo repetendam esse hujus Symboli originem. Quòd autem

Gavant. Rubr. Brev.

(quando Athanasio abjudicetur) præclarissimum hoc opus alicui Gallo Scriptori sit tribuendum, ut etiam censet Montfauconius, non pauca, nec contemnenda concurrunt conjectura: reverà etenim aliis Regionibus Galliam præferendam esse videtur, tum quia in Galliis cæpit manifestari Symbolum, & in earum Metropoli, Treveri primò reperiuntur ejusdem Symboli exemplar, tum quia à Gallis Scriptoribus primò fuit celebratum, & à Gallicanis Synodis, necnon Episcopis primò receptum, atque commendatum; & denique in Gallicanis Ecclesiis primò decantatum fuit. Ex his omnibus haud temerè conjicitur, operam hanc in Galliis constructam fuisse, & ex hac Regione primùm prodiiisse; cùm autem eadem Regio fuerit semper, præsertim verò Seculo quinto præcellentium Scriptorum fecundissima parens; ideò inconsultum nonnullis videtur, & profus illiberale, alium extraneum, & non potius Gallum, credere Auctorem illum, qui aureum hoc opus, & omni præconio commendandum elucubravit. Ex his opinionibus eam seligat Lector, quæ sibi magis arriserit, & quæ solidioribus fundamentis innixa sibi visa fuerit; cùm nulla, circa Auctorem ejusdem Symboli, sententia definitiva ab Ecclesia fuerit adhuc pronunciata.

II. Gavant. pag. 78. col. 1. num. 2. -- *De usu ejusdem Symboli ad Primam &c.* Quo tempore hoc Symbolum Romano Officio insertum fuerit, exploratum non habemus. Amalarius tamen, qui de hac re agit, testatur, sua ætate recitatum fuisse. In Regula verò S. Benedicti nulla ejus fit mentio, neque etiam in novo Breviario Cluniacensi. Hincmarus Rhemensis in Synodo quadam anno 842 statuit, ut perlegeretur hæc Fidei Confessio, quam S. Athanasii Symbolum appellat. Nonnulli pariter censent, in Concilio quodam Augustudonensi S. Leodegarii ætate habito, scilicet anno 670. hoc Symbolum recitatum fuisse; existimant enim, eò respe-

G g

xix

xillè Canonem illum, qui de Fide S. Athanasii, & Symboli Apostolorum agit.

III. Gavant. pag. 78. col. 1. num. 3. -- *Non dicitur in Dominicis infra octavam Nativitatis Domini &c.*) Gavant. *scilicet* 4. cap. 3. num. 6. declarat, in Dominicis per annum post recitatos Psalmos ad primam debere dici etiam Symbolum S. Athanasii. Hic verò excipit eas Dominicas, in quibus omittitur recitatio ejusdem Symboli. Honorius Augustodonensis lib. 2. cap. 19. refert, in quibusdam Ecclesiis quotidie ad primam cum Oratione Trinitatis: *Omipotens, qui dedisti famulis tuis vera Fidei Trinitatis &c.* recitatum fuisse. In Catalogo Abbatum Floriacensium ad Ligerim tom. 1. Miscellan. Balluz. refertur, Theodulphi Abbatis tempore ad primam tres Psalmos quotidie perfectos fuisse, atque post eos explicationem Symboli S. Athanasii ab illo Abbate compositam. Idem legere est in Ordinario S. Apri Tullensis, atque in Consuetudinibus Cluniacens. ab Udalrico collectis lib. 9. cap. 3. ubi habetur: *Quicumque &c. nullo die omittitur à nobis, sed in privatis diebus dicitur simul cum aliis Psalmis, in Dominica post preces.* Ex quibus colligitur, quòd Monachi illi post Psalmos quotidie recitabant dictum Symbolum; Dominicis verò diebus post preces. Sed novum Breviarium Cluniacense hunc morem non servavit, immò Symbolum hoc penitus prætermisit. Carthusiani quoque illud quotidie recitant post Psalmos Horæ Primæ, sicut etiam Ecclesia Senonensis, ut refert Grancolas in *Comment. Historic. in Breviar. Rom. lib. 1. cap. 35.*

IV. Gavant. pag. 78. col. 2. n. 4. -- *Non tamen quotidie dicendum est, ubi celebratur octava &c.*) Inharendo Rubricæ, superius expositæ *scilicet* 5. cap. 3. num. 2. declarat hoc loco Gavantus, in Dominica SS. Trinitatis debere recitari Symbolum hoc, licet Officium non fiat de Dominica; ratio hujus dispositionis est, quia in hoc Symbolo clarissima, & distin-

ctissima sit explicatio, & confessio hujusce Mysterii SS. Trinitatis; Utrum verò ubi hoc Mysterium, seu Festum Titulare est, debeat hoc Symbolum per totam octavam recitari, disputant Auctores. P. Theophilus Raynaudus in *Netroclytis spiritualibus part. 1. fol. 16.* contendit, per totam octavam quotidie recitandum; eò quòd Officium per totam octavam celebrandum sit, ut in ipso Festo; nec Symbolum in hoc Festo dicatur ratione Dominicæ, utpote de qua non sit Officium. Et ita Lugduni, ubi Societas Jesu Templum Sanctissimæ Trinitatis dedicatum habet, de factò practitari docet. Gavantus tamen hoc loco censet, hoc Symbolum non nisi soli Dominicæ convenire, atque adeò in tali casu non nisi in ipso Festo, & die Octava (quæ eundem cum Festo ritum, licet non eandem clarem, habere debet) dicendum, uti de factò in aliquibus locis practicitur, saltem quoad ipsum Festum. Et hanc sententiam Pater Lohner probabiliorem censet *p. 2. prax. Divin. Offic. tit. 3. §. 5. num. 2.* Ex quo in tali casu ipsi dumtaxat Festo ratione Mysterii concessum videatur, quemadmodum de factò in Festo Epiphaniæ ratione Mysterii omittitur Invictorium cum Psalmo *Venite*, quod tamen per totam reliquam octavam deinceps dicitur; quo exemplo persuadetur laudatus Lohner, ut neque per totam octavam, sicut vult Raynaudus; neque in die octava, ut tenet Gavantus, dicendum sit hoc Symbolum; suadet tamen interea, ut suæ quisque Diocesis, aut Ecclesiæ consuetudinem servet. Nunc verò tota hæc difficultas submovetur à Decreto S. R. Congregationis edito die 8. Junii 1709. in *Uracaren.* dato sub num. 247. & ab alio similiter edito die 5. Maji 1736. in *Einsfiden.* sub num. 313. in quibus demandatur, quòd Symbolum Athanasianum recitetur tantum in Dominica Sanctissimæ Trinitatis, & in ejusdem die octava.

MARTYROLOGII RUBRICÆ.

Lectio Martyrologii recitatur quotidie in Choro ad Primam ante versum, Pretiosa, excepto triduo ante Pascha, quibus diebus omittitur.

Legitur autem semper precedenti die Lectio illa, qua memorias Sanctorum sequentis diei continet, proponendo Kalendas, Nonas, vel Idus, & quantitatem Lune ejusdem sequentis diei.

Lector non petit benedictionem, sed absolute incipit à Kalendis ut supra: quia etiam in fine leget Lectionem brevem ad absolutionem Capituli.

Festa, de quibus eo die fit Officium, semper primo loco ponuntur: quod etiam servandum erit & in Festis Mobilibus, qua pronuncianda sunt, ut infra dicitur; & in Sanctis propriis particularium Ecclesiarum in hoc Martyrologio non appositis, qui in iis tantum Ecclesiis & locis, ubi precipue memoria eorum celebris habetur, legi poterunt etiam primo loco, si de illis ibidem agatur Officium: si vero non agatur, post Sanctos in hoc Martyrologio descriptos, ordine suo, videlicet Martyres post Martyres, Confessores post Confessores, & Virgines post Virgines.

In fine cujuslibet diei semper additur: Et alibi aliorum plurimorum Sanctorum Martyrum, & Confessorum, atque Sanctarum Virginum. Et respondetur à Choro: Deo gratias.

Festa Mobilia cum singulis annis mutantur, non potuerunt in Martyrologio adscribi: sed hoc loco posita sunt, ut unumquodque post Kalendarum, & Luna pronunciationem, immediate proponatur Lectioni Martyrologii illius diei, in qua eo anno celebrabitur, hoc modo.

Sabbato ante Dominicam secundam post Epiphaniam.

Festum Sanctissimi Nominis JESU.

Sabbato ante Dominicam Septuagesimæ.

Dominica Septuagesimæ, in qua deponitur Canticum Domini, Alleluja.

Feria tertia post Dominicam Quinquagesimæ.

Dies Cinerum, & initium jejunii sacratissima Quadragesimæ.

Feria quinta post Dominicam Passionis.

Festum septem Dolorum Beatissima Virginis Mariæ.

Sabbato ante Dominicam Palmarum.

Dominica Palmarum, quando Dominus Noster JESUS CHRISTUS, juxta Zacharia prophetiam, sedens super pullum asina, Jerosolymam intravit; cui turba cum ramis palmarum obviam venit.

Feria quarta majoris Hebdomadæ.

Cæna Dominica, quando Christus JEsus, pridie quàm pro nostra salute crucifigetur, mysteria Corporis, & Sanguinis suis discipulis tradidit celebranda.

In die sancto Paschæ, antequàm legantur Kalendæ.

Hac die, quam fecit Dominus, Sollemnitatis sollemnitatum, & Pascha nostrum: Resurrectio Salvatoris nostri JEsu Christi secundum carnem.

Deinde pronunciantur Kalendæ, & Martyrologium sequentis diei.

In Vigilia Ascensionis.

In Monte Oliveti Ascensio Domini nostri JEsu Christi.

In Vigilia Pentecostes.

Dies Pentecostes, quando Spiritus Sanctus Jerosolymis super discipulos igneis linguis advenit.

Sabbato infra Octavam Pentecostes.

Festum sanctissima, & individua Trinitatis.

Feria quarta post Octavam Pentecostes.

Festum sanctissimi Corporis Christi.

Sabbato ante Dominicam infra Octavam Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis.

Festum sanctissimi Nominis Beatæ Mariæ Virginis, quod Innocentius Undecimus ob insignem victoriam à Christianis de Turcis insultantibus Viennæ in Austria reportatam, celebrari mandavit Dominica infra Octavam Nativitatis ejusdem Beatæ Mariæ Virginis.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. XXI. De Martyrologio.

I. Gavant. pag. 78. col. 2. n. 1. - De quo Baronius multa in *Præfatione* &c.) Quamvis Gavantus noster lectorem suum ad Baronium amandet pro ampliori Martyrologiorum notitia, nos tamen pauca hoc loco tradere audeamus. Itaque Martyrologiorum originem ab ipsis Ecclesiæ Primordiis repetendam esse, facile sibi persuaserit, quisquis accurate perpenderit, quantâ olim diligentia dies eorum notarentur, qui proprio sanguine Fidem Ecclesiæ Catholicæ propugnarent, ut eorum triumphus in sacris conventibus publica laudatione celebraretur: huic enim consuetudini Martyrologiorum initia debemus. Viri eruditi morem à Seculo Apostolorum fluxisse contendunt; cum S. Clemens I. ut notat etiam Gavantus, Notarios constituisse, ac per

Urbis Regiones divisisse legatur, qui Martyrum acta colligerent, quæ dum Anterus postmodum diligenter inquireret, & reconderet, ne interirent, vel ab Ethnicis fœdè corrumperentur, viam sibi ad palmam aperuisse creditur. Anastasius enim Bibliothecarius in libro de Gestis Pontificum Romanorum de Antero hæc scribit: *Hic gesta Martyrum diligenter à Notariis exquisivit, & in Ecclesia recondidit. Propter quod à Maximo Præfæcto Martyrio coronatus est.* Fabianus, Anteri Successor, Prædecessorum diligentiam imitatus, urgente Domitiani persecutione septem instituit Subdiaconos, ut Notarius jam à S. Clemente constitutus incumbere, ne aliqua fraus in colligendis Martyrum actis interveniret: *Hic fecit septem Subdiaconos, qui septem*

No-